

ไตรลักษณ์กา

เล่ม ๒

วิเศษในอนิจจลักษณะ

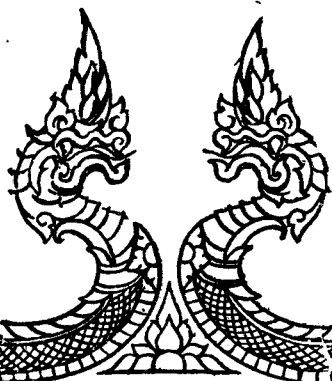
แต่ปุณาในทุกขลักษณะ

คู่มือนักเรียนธรรมชั้นเอกแลธรรมกถึก

รวบรวมตามโบราณกโฆหาร

โดย

นิราภาส

ดำเนินบุรพภาค

สัสดาเร สัสดรรณุดานํ สัพพทุกขํ อูปปชชติ
สัชชทุกขานิจุจจา สัพเพ เทวา มนุสฺสํ จาติ ๑

อนันตชิพระสัทธิธรรมเทศนา วารัน^๕อาตมาภาพ
ขออนุโมทนาด้วยท่านพุทธเจ้าฉันใด มีท่านทานิสร
ธิบัติเจ้าฉันใดเป็นต้นเป็นประธาน ผู้มีขันธฉันใด
บริบูรณ์ด้วยคุณสัทธิฯ เชื้อแน่ในกระแสธรรมเทศนา
ของสมเด็จพระมหากรุณาธิมมาธิ์พุทธองค์ ที่ทรง
ตรัสให้คุปบริษัทรู้เห็นธรรมที่เป็นจริง จึงได้พากัน
ปรากฏาจะสดับรับรสพระสัทธิธรรมเทศนา พระไตร
ปิฎก^๖นี้ ยอยากจะให้แจ้งประจักษ์ในธรรมที่ตาตัก
พันเพื่อเหลือบัญญา จึงได้ให้มีปูจนาวัดสังฆนาถ
ตามแก่กัน ใน พระสัทธิธรรมเทศนาพระไตรปิฎกเถกา
แต่การปูจนาวัดสังฆนาถต้องสมมุติซึ่งกันแต่กัน ตาม
โบราณกบณิทธิกักระทำมา ฉนั้นขอสมมุติเจ้าประ

คุณที่^๑นี้^๕ที่^๑นการ^๕ประดิษฐาน ณะ^๕ธรรมา^๕ด้น^๕เบอง
 ขวา^๕แห่ง^๕อาตมา^๕นั^๕น ผู้^๕มี^๕สติ^๕ปัญญา ให้^๕เป็น^๕ผู้^๕วิ^๕ดิ^๕ช^๕ช^๕นา
 ว่า^๕น^๕า^๕ที่^๑ปร^๑วา^๑ที่^๑ก^๑ลา พ^๑รร^๑ณ^๑นา^๕แ^๕ก^๕ไ^๕ใน^๕อนิ^๕จ^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕
 แ^๕ล^๕ว^๕เป็น^๕ผู้^๕ป^๕จ^๕ณา^๕ใน^๕ทุ^๕ก^๕ข^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ด^๕ว^๕ย แ^๕ล^๕ว^๕อ^๕ด^๕ม^๕มุ^๕ติ^๕เจ้า^๕
 ป^๑ระ^๑ค^๑ุณ^๑ที่^๑นี้^๕ที่^๑นการ^๕ประดิษฐาน ณะ^๕ธรรมา^๕ด้น^๕ต^๕ร^๕ง
 หน้า^๕อาตมา^๕น ให้^๕เป็น^๕ผู้^๕พ^๕รร^๕ณ^๕นา^๕ว่า^๕น^๕า^๕ที่^๑ปร^๑วา^๑ที่^๑ก^๑ลา
 วิ^๕ดิ^๕ช^๕ช^๕นา^๕แ^๕ก^๕ไ^๕ใน^๕อน^๕ัต^๕ต^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ แ^๕ล^๕ว^๕า^๕ที่^๑ด^๑ก^๑ว^๑า^๕ที่^๑
 เป็น^๕ผู้^๕ป^๕จ^๕ณา^๕อนิ^๕จ^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ด^๕ว^๕ย ล^๕ว^๕น^๕ว^๕า^๕ต^๕ว^๕อาตมา^๕น^๕
 จะ^๕เป็น^๕ผู้^๕วิ^๕ดิ^๕ช^๕ช^๕นา ว่า^๕ที่^๑ปร^๑วา^๑ที่^๑ก^๑ลา พ^๑รร^๑ณ^๑นา^๕ใน^๕
 ทุ^๕ก^๕ข^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ แ^๕ล^๕ว^๕า^๕ที่^๑ด^๑ก^๑ว^๑า^๕ที่^๑ก^๑ลา เป็น^๕ผู้^๕ป^๕จ^๕ณา^๕ใน^๕
 อน^๕ัต^๕ต^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ด^๕ว^๕ย ข^๑อ^๑ท^๑าน^๑ท^๑าย^๑ก^๑ท^๑าย^๑ิก^๑า^๑ด^๑า^๑ร^๑ุ^๑ธ^๑ป^๑บุ^๑ร^๑ุ^๑ษ^๑
 จ^๑ง^๑อ^๑ุ^๑ธ^๑า^๑ห^๑พ^๑าก^๑ัน^๑ค^๑อย^๑ด^๑ับ^๑ด^๑ุ^๑น^๑ท^๑ร^๑ศ^๑พ^๑ท^๑ก^๑ลา ท^๑ท^๑าน^๑เจ้า^๑ค^๑ุณ^๑
 ท^๑ง^๑ ๒ จะ^๕ป^๑ระ^๑ค^๑ับ^๑ป^๑ระ^๑ค^๑อง^๑น^๑ด^๑อง^๑ล^๑ั^๑ท^๑รา ป^๑จ^๑ณา^๑วิ^๑ดิ^๑ช^๑ช^๑นา
 ด^๑ว^๑ย^๑ป^๑ระ^๑การ^๑ณ^๑น^๕

(หยุดให้โอกาสแก่ผู้ว่าน^๑า^๑ที่^๑อน^๑ัต^๑ต^๑ด^๑ก^๑า^๑ม^๑อนิ^๑จ^๑)

วิสัยชนาทุกขลักษณะเป็นลำดับไป

ทุกข์ ภัยคุกคาม อภินุหิพนโต ทุกฺขมโต ทุกฺค
กุโต โรคโตติ อาทมาทญฺหุวัทที่ปรวาทักกา
วิสัยชนาในทุกข์ลักษณะ แต่ได้ลำดับปัญหาท่านสงกวาที่
ปจฺจนา ก็จะมีวิสัยชนาประคับประคองผลของสังขารแห่ง
ท่านสงกานิกัลป์บุรุษตามลำดับปัญหา ว่าข้าแต่ท่าน
สงกวาท่านมีข้อวิมุตติถึงขา ความสงสัยในการที่
พระโยคาวจรกุตบุตร ที่ได้เห็นอนิจจลักษณะว่าสัง
ขารธรรมเป็นอนิจจังแจ้งแล้ว แต่ไม่มีปัญญาวาจะ
เอาธรรมอะไรพิจารณาให้ยิ่งขึ้นไปนั้น ขอท่านสง
กวาทจงฟังคำวิสัยชนาที่อาตมาจะตั้งวินิจฉัยนาการ ให้
เข้าใจในกาลนี้ แต่การที่ได้พิจารณาสังขารธรรม
ได้เห็นอนิจจังแจ้งแล้ว ก็ต้องพิจารณาสังขารธรรม
นั้น โดยทุกข์ลักษณะ ว่าทุกข์ ภัยคุกคาม สังขาร
ธรรมนั้นประกอบไปด้วยทุกข์มีประการต่างๆ เพราะ

โรคโต อาการที่ ๕ นั้น จงพิจารณาว่าเบญจฉนธ์
 ร่างกายเป็นที่อาศัยของโรคมีโรคอยู่เป็นนิตน์ ต้อง
 เยียวยารักษาทุกเวลา ฯ แต่อาการที่ ๕ คณฺทโคณนั้น
 จงพิจารณา ว่าร่างกาย เป็นที่ไหลออกแห่งของ
 อสุจิไม่ถนัดอยู่เสมอ เสมือนด้วยค้อมผูกม่านาเดอด
 นานองไหลฉนฺน ฯ แต่อาการที่ ๖ คือสตุตโคณ
 จงพิจารณาว่า เบญจฉนฺน ดังตุกศรที่เคียดแทง
 บุรุษ ยากที่จะอุดจะถอนออกได้ เป็นประการที่ ๖
 ด้วยประการดังนี้ ฯ

อหโต อาการที่ ๗ นั้น จงพิจารณาว่าสังฆารธรรม
 เต็มไปด้วยอสุจิ อสุภํ พ้นวิสัยจะพรรณนาได้ พระ
 อริยเจ้าท่านคิดเห็นแต่เบื้องหน้าไม่ปราณาอาลัย ฯ
 แต่อาพาชโต อาการที่ ๘ นั้น จงพิจารณาว่าเบญจ
 ฉนฺธมีพยาธิเบียดเบียนอยู่เป็นนิตย อนิจฺฐารมณอน
 เป็นที่ไมมีความประสงค์ไม่ยากขอพบขอเห็น แต่
 เบญจฉนฺธก็จักนำเอาสิ่งนั้น มาให้มันเป็นเกิดขึ้น ฯ

อติโต อาการที่ ๘ นั้น จงพิจารณาว่า สังขาร
 ธรรม^๕ นำเอาความจ้งไรความนิบหนายมาให้ ๗ อุ
 ปทุทวโต อาการที่ ๑๐ นั้น จงพิจารณาว่า สังขาร
 ธรรมเป็น ตัวอุปาทวชนเอามา แต่ของที่ไม่ต้องการ
 ของที่ไม่เคยพบเคยเห็น ดังนี้ เป็นอาการที่ ๑๐ แห่ง
 ทุกขลักษณะ ขอท่านสังเกตที่จงเข้าใจด้วยประการ
 ดังนี้ ๗

ภยโต อาการที่ ๑๑ นั้น จงพิจารณาดังชารวา
 เบญจชนธเป็นที่เกิดแห่งภย ให้สรรพสัตว์ได้ความ
 สดุ้งตกใจกลัว ๗ อุปสัคโคโต อาการที่ ๑๒ นั้น จง
 พิจารณาดังชารธรรม^๕ เข้าไปซึ่งอยู่แห่งอัน
 ตราย เป็นที่กระทำความประสงค์ให้นิบหนาย ๗
 ขตานโต อาการที่ ๑๓ นั้น จงพิจารณาว่า สังขาร
 ธรรมนั้นมันไม่เป็นที่ต่อต้านสรรพทุกขภัยอะไรได้ ๗
 อเดนโต อาการที่ ๑๔ นั้น จงพิจารณาว่า สังขาร
 ธรรม^๕ ไม่เป็นที่ซ่อนที่ใด เมื่อเวตาชราแก่พยาธิ

นี้เป็นทกขัตติยธรรมของสัตว์อยู่เป็นธรรมดา ต้องหา
อาหารรักษาพยาบาล ทุก ๆ วัน ทุก ๆ เวลาจึงจะเป็น
สุขสบาย ถ้าเลยเวลาไปแล้ว ไม่ได้รักษาอาหาร
ท่านสังเกตจะเห็นว่าเป็นสุขสบายหรือประการใด ๆ

เมื่อถึงเวลาบริโภคไม่ได้บริโภค ได้ความกระวน
กระวายเช่นนั้นนั้นจะว่าสุขหรือทุกข์เล่า ๆ

ก็นั่นละไรเป็นทุกข์ ทุกข์บังเกิดแต่ไหนเล่า ๆ

นั่นแต่ตัวทุกข์ ทุกข์บังเกิดแต่เบญจขันธ์ร่างกาย
นั่นแต่ทุกข์ลักษณะ ธรรมเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าเป็น
ทุกข์ทนายาก ขอท่านสังเกตจะเข้าใจเกิด ว่าเบญจ
ขันธ์นั้นแต่เป็นทุกข์ แต่อาการที่เบญจขันธ์พิรุณนั้น
เป็นทุกข์ลักษณะ หมายถึงรู้ว่าเป็นทุกข์จริง หรือ
ท่านสังเกตจะมีความสงสัยอะไรต่อไปอีกก็ว่าไป ๆ

อาการที่พิจารณาโดยทุกข์ลักษณะนั้น สัมเด็จพระ
พรหมอันคัมภีร์พุทธองค์ ทรงดำรัสตรัสเทศนา
ทุกขอริยสังคยา ๗ คัมภีร์ ทุกขา สาติธรรมกำเนิดที่

เกิดของสัตว์ เป็นทุกข์ ได้แก่งำเนิด ๕ คือ
 ชลาพข สัตว์เกิดในครรภ์มารดา ๑ สัตว์เกิด สัตว์เกิด
 ในเหงื่อไคลของเน่าน้ำเน่า ๑ อนุทข สัตว์เกิดใน
 ฟองไข่ ๑ อุปปาทิก สัตว์เกิดในนรกแต่สัตว์ ๕ เป็น
 กำเนิด ๕ สัตว์เกิดในกำเนิด ๕ นั้น ย่อมเสวยทุกข์เวทนา
 ทุก ๆ กำเนิด นั้นแต่เป็นทุกข์ ลักษณะ ของ พระ
 โยคาวจร ฯ

ชลาพขกำเนิดสัตว์เกิดในครรภ์มารดานั้น เติม
 เมื่อจุติอุปปฏิสนธิขึ้นประมาณน้อยนัยน้อยหนา เท่า
 หยาดน้ำมนต์ ที่คดปลายขนทรายจามจุรีอันสดดีด้วย
 ๗ ท้าว เหลือออกนตง ๗ วันเรียกกลดแก้วจน
 เขาเป็นอมพท มีสัลดองเรือ ๆ ดึงนาถางเนออยู่ ๗
 วัน แล้วแก้วแคนเขาเป็นชนเนอ เรียกเป็ดอยู่ ๗ วัน
 แล้วแก้วเป็นชนเนอมัดฐานดังไข่ไก่อยู่ ๗ วัน แล้วแก้ว
 ดำขา ๕ แห่งคือ เป็นศัระ ๑ มอ ๒ เท้า ๒ อยู่ ๗
 วัน นับตั้งแต่วันปฏิสนธิมา ๗ วัน ๗ ครั้ง จึงบังเกิด

มีเกสาโตมาบริบูรณ์ ตั้งแต่นั้นมาก็ได้เสวยทุกข
 เวทนา นั่งตรงท้องแดงหลังแห้งมารดา ผินหน้า
 มาข้างหลังมารดา นั่งทับกระเพาะอาหารเก่าของ
 มารดา ศีรษะทอดกระเพาะอาหารใหม่ของมารดา นั่ง
 กระหย่อมมือทั้งสองสอดเข้า รวกระว่าฉนวนหนีฝน
 เข้านั่งในโพรงไม้ มีพงผัดหุ้มห่ออยู่ จะเหยียดมือ
 แดเท้าออกก็ไม่ได้ เสวยทุกขเวทนาดังว่าอยู่ในดัง
 ฆาฏนรก อันมีคณอันธการ อากตไปด้วยกลิ่นเหม็น
 ยิ่งนัก เพราะว่าในท้องมารดานั้น มากไปด้วยกลิ่น
 เหม็นต่าง ๆ นั่งอยู่ในท้องมารดานั้นเหม็นอันทันกับ
 หมูหนอนนอนอยู่ในเหอเน่าแฉะเน่า ไฟธาตุของมารดา
 นั้นเผากายให้ร้อนรุ่ม ได้เสวยทุกขเวทนาอันดำหัด
 สากัน ด้วยไฟธาตุมารดาเผา รวกระว่าห่อเนื้อที่ได้
 หมอตำ แดแบ่งที่เขาได้หัดหนึ่ง ทุกขนั้นเรียก คพฺโภ
 กนฺติมลกทุกข เป็นชาติทุกขก็ ๑ แต่เมื่อมารดาตำ
 หรือเคียวไปมาแฉะดังห่อคพฺโภ แดเหยวกายไปข้าง

ชายแดนข้างขวา ดัตช์ก็อยู่ในกรรมนิกด้วยทุกข
 เวทนาเจ็บปวดท้อสลดกาย ดังตูกไถ่น้อยๆ ที่อยู่ใน
 มือนักเลงสุรา หรือมีคนหนักเหมื่อนงูที่อยู่ในมือของ
 หมอง อันนักเลงสุราแต่หมองขวางไปขวางมา ให้
 ได้ทุกขเวทนา แต่เมื่อมารดาบริโภคอาหารที่เย็นเข้า
 ไป ก็เย็นเหยือกสยดสยอง แต่เมื่อมารดากินของ
 ร้อน ก็ร้อนรันทนทุกข์ ดังห่าฝน ถ่านเพลิง ตกตลง
 ที่ศีรษะ ไม่รู้ว่าจะกระทำประการใด เย็นก็สั่นไป
 ร้อนก็สั่นไป แต่เมื่อมารดากินอาหารที่เค็มแต่เผ็ดเข้า
 ไปก็เจ็บแค้นเผ็ดร้อน เหลือที่จะทนทาน ข้ำแต่ทำน
 ดักวาทของทุกข์นี้ เรียกว่า คพฺพบริหารมุตกทุกข์
 เป็นชาติทุกข์ที่ ๒ แต่เมื่อจะออกจากกรรม เป็น
 กรรมดังไปขวางอุทรประเทศออกไม่ได้ แม้หมอง
 ต้องตบข้าง นุดคว่ำข้าง ทุกข์นี้เรียกว่า คพฺพ -
 วิปตฺตมุตกทุกข์ เป็นชาติทุกข์ที่ ๓ แต่เมื่อจะออกจาก
 กรรมนั้น ตมกัมชวาท พัดใหม่เท ชะบน มีศีรษะ

ลงเบื้องต่ำ เวลานี้^๕ดังตักใจกลัวดังว่าตัวตกลงไป
 ในเหวผาเมื่อออกจากทวารก็เปรียบปานดุจดังคนดำ
 ที่ความโลโงให้^๕ออกทางช่องดาน แล่นที่จะออกมาได้
 ความเจ็บนั้น^๕เหลือทน^๕พินิจ^๕ออกได้^๕พินิตายได้^๕ครั้ง
 หนึ่ง^๕ทุก^๕ซึน^๕เรียกว่า^๕คัพภชาตุมุตทุก^๕ เป็นชาติทุก^๕
 ที่^๕๔ แลเมื่อออกมาได้^๕แล้ว แม่หมอบรับจับ^๕ดังดี^๕ ก็
 จับปวดเหลือ^๕ประมาณ เพราะมี^๕กายอ่อน ได้^๕ความ
 แล^๕บร้อน^๕เป็น^๕กำลัง ข้าแต่ท่าน^๕ลัทธิ^๕ว่าที่^๕ ทุก^๕ซึน^๕เรียก
 นิคมมุตทุก^๕เป็น^๕ชาติ^๕ทุก^๕ที่^๕ ๕ ขอท่าน^๕ลัทธิ^๕ว่าที่^๕จง
 เข้าใจ^๕ชาติ^๕ทุก^๕ด้วย^๕ประการ^๕นี้^๕ ฯ

ข้าแต่ท่าน^๕ลัทธิ^๕ว่าที่^๕ ชาติ^๕ทุก^๕ซึน^๕ทอ^๕ด^๕ช^๕นามา^๕แล้ว^๕น
 สัมเด็จพระ^๕ชิน^๕สี^๕จอม^๕มุนี ทรง^๕ภ^๕ร^๕ดี^๕เทศ^๕นา^๕แก่^๕พุทธ
 บริบท^๕แล้ว^๕แล้ว^๕ จึง^๕ทรง^๕ภ^๕ร^๕ดี^๕ชาติ^๕ทุก^๕ซึน^๕ที่^๕เป็น^๕ปัจ^๕จ^๕ย^๕แห่ง^๕
 ชาติ ว่า^๕ส^๕รร^๕พ^๕ล^๕ศ^๕ว์^๕ได้^๕พ^๕น^๕จาก^๕ม^๕ร^๕ณะ^๕มา^๕จาก^๕ค^๕ภ^๕โ^๕ท^๕
 แล้ว^๕ มา^๕เป็น^๕คน^๕พ^๕า^๕ด^๕ก^๕ระ^๕ทำ^๕การ^๕ทุ^๕จ^๕ริ^๕ต^๕ ผิ^๕ด^๕พระ^๕รา^๕ช^๕
 อา^๕ณ^๕า^๕จ^๕กร^๕ ต^๕อง^๕ค^๕ค^๕ค^๕น^๕ค^๕น^๕ม^๕ือ^๕ห^๕ร^๕ือ^๕ป^๕ระ^๕ห^๕าร^๕ช^๕ว^๕ิ^๕ร^๕ หรือ

ออกสู่ทวาริตแต่ปางหลัง มาเป็นอุปถัมภ์ภกกรรม ให้
 คิดจิตใจมาตัวตายเสียด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นมาด้วย
 ตำราวิธีมีประการต่าง ๆ เป็นทุกข์เวทนาบังเกิดปรา
 กฏแก่ตาโศกแค้นทรวงดำรัสตรัส ชราทุกข์ ว่าด้วย
 คนแก่ ท่านสังเกตที่ใดเห็นอยู่กับตา คนแก่คนชราอัน
 ก็ได้รับความทุกข์ มีประการต่าง ๆ เพราะชราอย่า
 ร่างกายให้ยุบยับ กลับกลายเป็นหาช้า ทดทั้งามนัสสูญ
 หายกลายเป็นช้าช้า ดังไฟไหม้ป่า แล้วยดับไป ได้
 เห็นแต่ถ่าน แลเถา เชื้อถ่านนั้นก็สูญหายไป อนันม
 ครวนาณใด ชรามมาถึงแล้วก็เผาร่างกายให้ยุบยับ
 กลับกลายเป็นเห็นแก่ตา คือผมที่ดำนั้น ชราแก่เผาให้
 ชาว พันที่แน่นชิดสนิทก็ ชราก็ย้ายให้โยกคลอนหัก
 โค่นหลุดไป หนึ่งที่ตั้งเต่งเคร่งครัด ชราก็กำจัดให้
 หย่อนยาน ตาที่แจ่มกระจ่างสว่างดั้นนั้น ชราก็เผา
 ให้วอดหายไปไม่เห็นรูปร่างสว่างได้ หูที่รูปร่างแข็งแรง
 ต่างๆ ชราก็เผาทางช่องหูไม่ให้รูปร่างแข็งแรงอะไรๆ

ได้ ข้างแต่ท่านสังเกตที่ เมื่อชรามาถึงก็กระทำให้
เป็นเช่นนั้นมานี้ ท่านสังเกตที่จะเห็นเป็นสุขหรือทุกข์
ประการใด ๆ

พยาธิ เยว ทุกข์ โข พยาธิทุกข์นั้นก็ไม่ใช่อันใช่
ไกล ได้แก่พยาธิธรรมชาติความเจ็บไข้ของสัตว์
พยาธิธรรมนั้น ถ้าบังเกิดขึ้นในร่างกายใด ก็กระทำ
ร่างกายนั้นให้เร่าร้อน เมาร่างกายให้กระวนกระวาย
หาความสบายมิได้อุปมาดังไฟไหม้ไม้ดีไฟไฟเกิดขึ้น
ที่ไม้ดีไฟแล้ว ก็เผาไม้ดีไฟนั้นให้ไหม้ไปฉนั้นใด พยาธิ
นั้นบังเกิดขึ้นในร่างกายใด ก็ย่อมเผาร่างกายนั้นให้
ได้ทุกข์ทุกเวลา จนถึงกาดกิริยาตาย อุปมาดังม้า
อัสสวราชอัสสตร ที่เกิดในท้องแห่งแม่ดู แต่ม้า
อัสสตรชาติอาชาไนย นั้นเมื่อออกก็กลับท้องแม่ออก
มา แมกกถึงอนิจจกรรมตาย ถ้ามีฉนั้น พยาธิธรรม
นี้ เหมือนไม้ไทร ๆ หนึ่งที่ตนไม้ใด ไม้นั้นก็ฉิบหาย
หรือถูกไฟไหม้แต่ไม่ฉิบแต่ฉิบด้วย เกิดขึ้นแล้วแมก

ตายทันที พยาธิธรรม^๕ บังเกิดขึ้นในร่างกายใด ก็
 ขำร่างกายนั้นให้ตายฉนั้น^๕ แต่พยาธิ^๕นั้นบังเกิดขึ้นใน
 ร่างกายใด ก็กระทำร่างกายนั้นให้หตุถอยน้อยกำลัง
 ยังกรรกายให้หวั่นไหวไปมา หาใดตรงดำรงอยู่
 ไม่ช้าแต่ท่านลัทธิว่าที่พยาธิทุกขังพรวณามาณ^๕ ท่าน
 ลัทธิที่จะเห็นเบญจขันธ์เป็นสุขหรือทุกข์ประการใดๆ

มรณ^๕ อนตรธาน^๕ ขำแต่ท่านลัทธิว่าที่ สรรพ
 ดัศ^๕ตงหตุย เมื่อใดถึงมรณะจะมาถึง เตโชชาติก็
 บังเกิดขึ้นเผาร่างกายของดัศ^๕ ให้ดัศ^๕เรว^๕อนกระวน
 กระวายทั่วสารพางค์กาย ดังคบไฟที่บุคคลถือไว้
 เห็นอดม แดดมพัดเปดวไฟมาเผากายของผู้นั้น แด
 สรรพดัศ^๕ที่ใดกระทำอกุศลกรรมทุกจริตไซ้^๕ เมื่อ
 ใดถึงมรณัยจะมาถึง ก็บังเกิดมโนมิตต์มาให้เห็นเป็น
 ต้นว่า ไฟในนรกลุกขึ้นเผาสรีรกาย หรือเห็นเป็น
 นายนิริยาบถมีมือถือเครื่องสำตราวุธ วิ่งเข้ามาจะทิ่ม
 แทงดับพัน มิฉนั้นก็เห็นสุนัข^๕รังกาในนรก มีกายา

ใหญ่โต แค้นเข้ามาขบกัดจิตใจทั้งซึ่งเนื้อหนังเป็นภักษา
 ก็มีความกระหนกตกใจกลัวภัยเช่นนั้นเป็นกำลัง ร้อง
 ให้ร้องครวญมีคำเนืองเสียงปลุกกัน บางก็แสดงอา
 การที่ตนกระทำผิดทำให้เห็นชัดแก่คนทั้งหลาย แต่ผู้
 ที่มีโอกาสไต่สวนสมบัติยุติธรรมดีหาย เมื่อใกล้มรณ
 ภัยจะมาถึง ก็บังเกิดวิปโยคทุกข์ อันพรากพลัด
 จากสมบัติ แลญาติที่สนิทเสน่หา แลสัตว์ที่ตนของ
 จำด้วยเครื่องพินชนาการ หรือต้องตัดต้นดินมือ
 แลต้องประหารเมื่อใกล้มรณะจะมาถึง ก็มีความ
 กลัวแก่มรณะนั้นเป็นที่สุด แต่มรณทุกชั้น ย่อม
 กระทำย่ำยีสรรพสัตว์ ให้พินาศนิพพานตาย มิ
 ได้ว่างเว้น มิได้เห็นแก่หน้า ว่าผู้ นมฺมุนฺจน มรณะ
 จะได้อ้างว้างผู้หนึ่งผู้ใดได้เป็นอันห้ามได้ ถึงเวลาของ
 ใครแล้ว ก็ตัดชีวิตสัตว์นั้นให้ขาดเด็ดกระเด็นไป
 แต่มรณภัยต่างชีวิตสัตว์เสียแล้ว และจะมีประโยชน์
 ด้วยร่างกายแห่งสัตว์นั้นก็หาไม่ได้ อุปมัยดังภูเขาใหญ่

โตแต่สูง เพียงอากาศเวหา กัดขึ้นมาในทิศทั้ง ๔ ทับ
 ดรรพดีตัวให้พินาศแตกเป็นจุณวิจุณไป มิละเว้น
 ตัวใดอันนั้น ข้าแต่ท่านสังกวาทิ มรณะภัยกระทำแก่
 ดรรพดีตัวอย่างนี้ ท่านสังกวาทิ จะเห็นว่าเป็นสุขหรือ
 เป็นทุกข์ประการใด ๆ

มนุษย์สมบัติที่ดรรพดีอันนี้ เป็นที่ยังความ
 ประสงค์ให้สำเร็จในประเทศราช จะไปทางน้ำก็มีเรือ
 ไฟเรือไต่ไปได้ดังปราถนา สดวกตาย จะไปทางบก
 ก็มีรถไถและรถมอเตอร์แทรกไฟไปได้ดังสมบัติ
 ที่จำนงไป แต่ดรรพโกไคไธสูริยสมบัติก็มีพร้อม
 ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่มีเทียมเท่าสัตว์วรรคสมบัติ ๆ นนฺตุม
 เติศฺประเสริฐสุดยิ่งกว่ามนุษย์สมบัติใดรอบเท่าพันทวี
 เพราะเป็นเครื่องทิพย์ของหมู่เทวดา จะเสวยรมณ
 ฆมสิริทิพย์สมบัติ ก็อิมเอิบโอบาสารพัดไม่ขัดขวาง
 แดเทพยอัมพรสุรางค์นางฟ้า ก็บริสุทธยั้งชดฺดียกัญ
 ญาณาวี เพราะไม่มีข้อจุกในสรีรกาย ทั้งอายุยืนนาน

หลายร้อยเท่ามนุษย์ เพราะณันดรพลัตถ์จะไม่พอ
 ใจอย่างไรได้ ก็นั่งแต่ทวนสังวาท มนุษย์สมบัติ
 แด่สวรรค์สมบัติ พาลัตถ์ให้ดุ่มหลงจนรัก เออเพอ
 อาตย์ จึงต้องทนทุกข์เกิดแล้วแก่เจ็บตาย เมื่อได้
 ทุกข์แล้วจึงรู้ ดีกว่าทุกข์ยาก ส้มเด็จพระผู้มีพระภาค
 ส่งสารจึงอุดำห์แนะนำ จะให้ได้ความสุข เปนบรม
 สุขยิ่งกว่าสุขในมนุษย์แด่สวรรค์ จึงประทานเทศนา
 แก่จตุปวิสัย ทรงแสดงชาติทุกข์ ขราทุกข์ พยาธิ
 ทุกข์ มรณะทุกข์ ทิวติชชนามาแล้ว แล้วพระองค์
 ทรงแสดงได้กปริเทวทุกข์ โทมนัสส์อุปายาสทุกข์ ซึ่ง
 เปนปัจจัยแห่งชาติทุกข์ ว่าสรวพลัตถ์เกิดมาพ้นชาติ
 ทุกข์แล้ว ก็จะได้รับทุกข์คือโสภเคราะห์โสภกัตถ์ว่า—
 พรณพุดเพื่อเอมอไปต่าง ๆ นา ๆ เมื่อเวดาทรพัย
 สัมบัติวิบัติไป แด่ได้ทุกข์เพราะร่างกายเจ็บปวด
 ต้องไม่ค่อนหรือกวนดินสาดราวุธต่าง ๆ แด่โทมนัสส์
 น้อยเนื้อต่ำใจ ด้วยทุกข์ทั้งเกิดแต่ใจให้ชดช้องเคือง

แค่นั้น แน่นในใจ แต่อุปายาสความอึดอึดใจ ด้วย
 ความพิโรธโกรธา แลหาเหตุที่จะทำแทนไม่ได้ ขอ
 ท่านสังเกตที่จงเข้าใจ ว่าบรรดาทุกข์ที่วิเศษขึ้นมา
 เป็นปัจจัยแห่งชาติทุกข์ เพราะมีชาติเกิดมาแล้วจึง
 เป็นทุกข์ ๆ

อุปเบียดบีบไปโยโค ทุกข์ ทุกข์ที่เป็นไปอาศัย
 แห่งชาตินั้น ใช้จะมีแต่เท่านั้นก็หาไม่ได้ ยังสืบไปโยค
 ทุกข์ ๆ นั้นยังเกิดแต่ความประสพพบประสัคต์แลดังขาร
 ที่ไม่เป็นที่รักแลปราณา แลวิปโยคทุกข์ ๆ ยังเกิด
 แต่การที่วิปโยคพลัดพรากจากสัคต์แลดังขาร ที่เป็น
 ที่รักเป็นที่พอใจ ข้าแต่ท่านสังเกตที่ การที่ได้เห็น
 หน้าที่เป็นอมิตร แลได้ทะเลาะวิวาททุบตีกันหรือ
 ได้เห็นดื้ออย่างร้ายเป็นต้น ที่เป็นที่จะกระทำอัน
 ตราย ก็มีคำสั่งกักตักใจด้วยภัยเหล่านั้น เรียก
 ว่าวิปโยคทุกข์ แลการที่พลัดพรากจาก
 มารดาหรือบิดา หรือว่าพี่ชายน้องสาว หรือว่าพิบัติ

จากอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสดี
ซึ่งเป็นของตึงใจหมายมั่นนั้น เรียกว่าวิปโยคทุกข์
ทุกข์ทั้งสี่อันนี้เป็นปัจจัยของชาติ และยังอีกทุกข์หนึ่ง
เรียกว่า ยัมปิ จัน น ตมปิ ทุกข์^๕ นี้ คือความ
ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ ข้าแต่ท่านสงฆาที่
เรื่องทุกข์นี้ ถ้าจะว่าแต่ย่อๆ ก็เป็นอุปาทานชั้นแรกของ
แห่งอุปาทาน^๕ นั้นเองถ้าไม่มีอุปาทานแล้ว ทุกข์จะมี
มาแต่ไหน ขอท่านจงเข้าใจโดยนัยดังนี้ ฯ

รูปอุปาทานกฺขณ โห อุปาทานชั้นนี้คือรูปชั้น
ที่อุปาทานยึดถือ ๑ เวทนาชั้นที่อุปาทานยึดถือ ๑
สัญญาชั้นที่อุปาทานยึดถือ ๑ สังขารชั้นที่อุปาทาน
ยึดถือ ๑ วิญญาณชั้นที่อุปาทานยึดถือ ๑ เป็น ๕
ดังนี้ เป็นทุกข์ชั้นๆ ไม่ยึดยาว ขอท่านสงฆาที่ จง
เข้าใจด้วยประการดังนี้ ฯ

อุปาทานนั้น ถ้าจะว่าโดยวิถิตถารมี ๔ ประการ คือ
กามอุปาทาน การยึดถือเป็นไปด้วยอำนาจแห่งกาม

ความใคร่แต่ความพอใจ ในวัตถุกามแลกิเลส กาม ๓
 ทิฏฐุปาทาน การที่ยึดถือเกินไปด้วยอำนาจทิฏฐิ ความ
 เห็น ๓ สัตถัพพตูปาทาน การที่ยึดถือเกาะเกี่ยวเกินไป
 ด้วยอำนาจศีลฉกฉวย ๓ อตฺตวาตูปาทาน การยึด
 ถือเกินไปด้วยอำนาจแห่งถ้อยคำกล่าวของตน ๓ เป็น
 ๕ อุปาทาน ๕ นี้ เป็นไปในสันดานสัตว์ปัดตัว กระ
 ทำใจสัตว์ปัดตัวให้พัวพันดังเคยอยู่ ซึ่งจะมีผู้แนะนำ
 คักเตือนว่า เบญจขันธเป็นทุกข์ ก็ยังเห็นว่าเป็นสุข
 เพราะอุปาทานหน่วงไว้ ขอท่านสังเกตว่าทั้งเข้าใจโดย
 หมาย ๖

เมื่อพิจารณาเห็นว่าเบญจขันธเป็นทุกข์แล้ว นาม
 แตรูปนั้นเอง บังเกิดปรากฏเป็นนิमित्त ก็บังเกิดภัย
 ให้กตวณามตรูปที่เป็นไปในภพ ๓ เมื่อเป็นภัยใน
 ไตรภพแล้ว ก็จะต้องวางเบญจขันธ หันหาธรรมที่
 ปราศจากสังขาร เพื่อพระนฤพาน ขอท่านสังเกตว่า
 จารย์ จงตั้งนิจฐานด้วยประการดังนี้ ๖

ปูจนาอนัตตลักษณะเป็นลำดับไป

กตมณฺเญ อนัตตลักษณะ^๕ วารณาตมาจะรยัม
กตปวณาท^๔ สักวาทักถา พรณนัญญาอนัตตลัก
ขณะ เป็นลำดับธรรมเทศนา ฉลองศรีรักษาท่านทายก
ทายิกาผู้มีข้อปฏิบัติข้างในอนัตตลักษณะ เป็นปัญ
หา ยกชนปูจนาว่า ข้าแต่ท่านปรวาทผู้มีปรีชาปัญญา
ญาณ ก้อนัตตลักษณะนี้เป็นประการใด มีอาการ
พิจารณาธรรมอันใด ขอท่านปรวาทซึ่งได้วิสัยชนา
ไปณกาลบัดนี้^๕ ฯ

สังขารธรรม เป็นปรธรรม มีความเป็นอื่นไม่
เป็นของดำรงคงที่ แต่เป็นริคตธรรมว่างเปล่าจาก
ความเที่ยง เป็นคุณธรรม เป้าจากงามจากดี
เป็นสัญญาธรรม สัญญกันไปไม่มีสุขเป็นอสัมมิกธรรม
ไม่มีเจ้าของเป็นอนิสสรธรรมไม่มีนาย เป็นอวิสสวัต
ติธรรมไม่เป็นไปตามอำนาจใครนั้น^๕ นี่เป็นอาการ

พิจารณาอนัตตลักษณะ ก็เห็นได้ว่าควรมนสิการกระทำไว้ในใจ เพราะสังขารธรรมเป็นของมีปรกติ เป็นไปตามลำพังตนเป็นธรรมดา แต่ยังมีควมวิมุตติถึงหาข้อสงสัยอยู่ว่า เป็นเหตุประการใด จึงให้พิจารณาในปัจฉิมลักษณะแต่ทุกขลักษณะ แลนัตตลักษณะทั้ง ๓ นั้น จะมีเหตุผลอันปลายเป็นไหน ขอท่านปรวาทจึงได้วิไลสนทนาแก้ไข ณะกาลบัดนี้ ฯ

สังขารเป็นธรรมไม่เที่ยงเป็นทุกข์ จึงให้พิจารณาอนัตตลักษณะ จะได้เห็นแจ้งในสังขารว่า ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ดีไม่งามไม่มีความสุข ก็พิจารณาในปัจฉิมลักษณะ ก็เห็นชัดแล้วว่า สังขารเป็นทุกข์ ไม่ดีไม่งามแล้ว ก็เป็นที่เบื่อหน่าย เกลียดขังสังขารแล้ว จะทำตนให้พ้นจากสังขารทุกข์ไม่ได้หรือ ?

พระโยคาวจรกุตบุตร์ ในพระพุทธศาสนา อุตสาหะบำเพ็ญเพียรเวียนนวิปัสสนา พิจารณาไตรลักษณ์ญาณ โดยอาการที่แสดงมาแต่ฉนั้น เพื่อจะบันเทาภิกขุวิ

ความเห็นวิปริตให้เสื่อมหาย ด้วยอำนาจปัญญาความ
 รู้เห็น โดยความเป็นจริงของสังขาร ว่าเป็นอนิจจัง
 ไม่เที่ยงแท้แน่นอนถาวรอยู่ที่ มีแต่จะดับแตกดับกลาย
 เป็นอย่างอื่นไป ทุกข์ แต่เมื่อกลับกลายไปแล้ว จะ
 แปรผันไปให้ได้ความสุขความสบายนั้นก็หาไม่ได้ มี
 แต่จะผันแปรกลับกลายไปหาสิ่งที่ไม่มี ความประสงค์
 อนาคตา แต่เมื่อสังขารไม่เที่ยง มีแต่ความเสื่อมไป
 หาทุกข์ เช่นนี้แล้วแต่จะถือว่าสังขารเป็นเรา เป็น
 ของเราได้ทีไหน เพราะว่าความพอใจในความทุกข์
 ความยากความลำบากนั้นเราไม่มีความพอใจจะหยาก
 ได้ เราไม่ต้องการเราไม่ประสงค์ในทุกข์ยากลำบาก
 เรายากได้แต่ความสุขความสบาย สังขารไม่เป็นสุข
 มันก็ใช่ของเรา เมื่อพระโยคาวจรพิจารณาเห็น
 ความจริงของสังขารดังนี้ ก็ทั้งความอาลัยรักใคร่
 สังขาร กลับเกลียดกลัวสังขาร อุเบกขาตั้งมั่น
 จับขันมารู้ว่าเป็นกู กลับเกลียดคนนั้น ข้าแต่ท่าน

ปรวาท^๑ เมื่อพระโยคาวจรกฤตบุตร์^๒ พินิจพิจารณาดัง
 ขารโดยอาการว่าสูญเปล่า ไม่ดีไม่งามไม่มีความสุข
 ด้วยปฏิสังขาน^๓ บัณฑิต^๔ นาฏาณ^๕ แล้ว อนัตตายังไม่แจ่ม
 ได้ ท่านจะพินิจพิจารณาเป็นประการใดต่อไปอีกเล่า
 พระอนัตตาทจึงจะปรากฏแจ่มแจ้ง เพื่อหน่ายเลื่อม
 คตยาในสังขารธรรม ไม่รักใคร่เบียดเบียน^๖ มีความ
 ประสงค์จำนงค์ในพระนฤพาน ขอท่านปรวาททนายาจารย์
 จงช่วยแนะนำนิเทศบรรหาร ในการที่จะพินิจพิจารณา
 ดังขาร ให้สว่างกระจ่างแจ้ง ณะกาด^๗นี้ ๗

ในเงื่อน ๒ อย่าง ของอนัตตตักขณะ^๘ จะพิจารณา
 เป็นประการใด ที่กำหนดกฎหมายเป็นไฉน แด
 ในเงื่อน ๔ มีการที่พิจารณาเป็นประการใด ขอท่าน
 ปรวาท^๑ จงได้ชี้แจง ณะกาด^๗นี้ ๗

ข้าแต่ท่านปรวาท^๑ ก็แต่พิจารณาว่า อะไรในเบญจ
 วัณ^๙นั้น ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน แต่ไม่ใช่ของแห่งตน ใน
 เงื่อน ๒ ของอนัตตตักขณะ^๘ แดในเงื่อน ๔ แห่งอนัตต

ลักษณะ พิจารณาว่าในเบญจันท์ มีตัวมัตถกที่เห็น
 ในกายของเรา^๕ ตาหรือหู จมูกหรือลิ้น กายหรือ
 ใจ ที่เราดำคัญว่าตาเราตาของเรา^๕ มันก็จะมัวจะ
 มืด จะแตกจะดับ แต่เราเข้าใจว่า ตาหูจมูกลิ้นกายใจ
 ไม่อยู่ในอำนาจเรา จะต้องมอบหมายให้เป็นธุระผู้อื่น
 ให้เขาช่วยพิทักษ์รักษาอย่าให้ตาหูจมูกลิ้นกายใจของ
 เราพิรุณ ก็ไม่มีใครที่ไหนเป็นหมอรับธุระพยาบาลดัง
 ชารของเราได้ แลร่างกายของเขาผู้อื่นเล่า ก็ไม่ใช่
 ของเขา เป็นของเขาที่ไหนได้ เวลาแก่เขาก็แก่ ถึง
 เวลาไข้เขาก็ไข้ ถึงเวลาดายเขาก็ตาย เขาห้ามปราม
 ไว้ไม่ให้แก่เจ็บตายก็ได้ แต่เมื่อเขารู้ตัวว่าเขาห้าม
 เองไม่ได้แล้ว เขาจะมาหาเราเข้าอันนอนเราให้ช่วย
 ห้ามปรามพิทักษ์รักษาไว้ ไม่ให้แก่ไข้เจ็บตาย เรา
 ก็ไม่กล้ารับอาสาเป็นหมอพยาบาลได้ ดังนั้นแต่
 ท่านปรวาก็ ก็เมื่อพิจารณาดูในเงื่อน๒ แดเงื่อน ๔
 แห่งอนัตตลักษณะดังนี้แล้ว อนัตตาก็ยังมัวหมองไม่

มองได้ ก็จะมีพิจารณาอย่างไรอีกเล่า อนัตตา
จึงจะแจ่มแจ้ง ขอท่านปรวาทจงแสดงวิธีพิจารณา
ให้ยิ่งขึ้นไปในกาลนี้ ฯ

อาการที่พิจารณาอนัตตตถลักษณะนั้นมากมายหลาย
อย่างหลายประการ พิจารณาทั่วขึ้นไปทีละ ๒ เงื่อนไข
ขึ้นไปจนถึงเงื่อนไข ๔๒ นั้น ก็เงื่อนไข ๖ แห่งอาการ
พิจารณานั้น จะพิจารณาอย่างไร ขอท่านปรวาท
จงได้ชี้แจง อาการที่พิจารณาอนัตตตถลักษณะ เงื่อนไข
ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ นั้น ณะกาลบัดนี้ ฯ

อาการที่พิจารณาโดยเงื่อนไข ๖ ยกเอาประด้าท ๕
แกอายตนะ ๖ แกอารมณ์ ๖ วิญญาณวิถิจิตร์ ๖
สัมผัส ๖ ขึ้นพิจารณาทีละสิ่ง ๆ ว่ากรรมเหล่านั้น
สูญเปล่าจากตัวตน แต่ไม่เป็นของแห่งกรรม เพราะ
ไม่อยู่ในบังคับบัญชาว่ากล่าว แต่เป็นกรรมไม่เที่ยง
แท้แน่นอน ถาวรวัฒนาการ แต่เป็นกรรมไม่ยั่งยืน
คงที่อยู่ช้านาน ดันกาลทุก ๆ เมื่อ แต่เป็นกรรมเปล่า

จากความถือว่าเที่ยงดังตติยเดียรถีย์ เราหวังใจ
 หมายว่าเที่ยงแท้ แต่เป็นกรรมเปล่าจากความไม่
 แปรปรวนหวนเห แต่เงื่อนไขแสดงรูปกรรมว่าไม่มี
 แก่น เปลาจากแก่น หาแก่นแน่นหนาไม่ได้ เพราะ
 ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน ไม่มีสุข ไม่มีตัวตน ไม่ตั้งอยู่เป็น
 นิตย์ ไม่มีแก่นสารในการมั่นคง ตติยเดียรถีย์ถือว่า
 เที่ยงไม่จริง แต่เปล่าจากความแปรผัน เป็นอาการ ๗
 ในเงื่อนไข ๓๐ ก็พิจารณาสังขารกรรมโดยความเป็น
 เองเป็นจริงว่า สังขารกรรมเป็นของว่างเป็นของ
 เปลา เป็นของสูญสิ้น หาด หางาม หาดุข ไม่ได้
 มีแต่ชั่วช้าตามก เปลาจากตน ไม่มีใครเป็นอิสระ
 เป็นแต่ยากลำบากมีมาปรากฏ จะว่ากล่าวก็ไม่ได้ ไม่
 เป็นไปในอำนาจแห่งใคร เป็นกรรมสังัดจากเหตุมีแต่
 ผลดังนี้ อนัตตา ยังไม่ปรากฏในชั้นขันธ์สาม ขอท่าน
 ประวาทจึงแสดงเทศนาการแก้ไขในเงื่อนไข ๓๒ เป็น
 ลำดับปราบเท่าถึงซึ่งเงื่อนไข ๔๒ ณะกาลบัดนี้ ฯ

ข้าแต่ท่านปรวาท อากา^๑รทพิ^๒จารณาอนัตตลักษณะ^๓นี้ มีประเภทต่างออกไปมากถึง ๔๒ เงื่อน ได้ฟัง^๔ ครกหนึ่งหนหนึ่งก็จำไม่ได้ ต้องพยายามกระทำความ^๕เพียรเรียนท่องบ่นทรงจำไว้ จึงจะพินิจพิจารณา^๖อนัตตลักษณะได้ ท่านผู้ใดได้ฟังอนิจจลักษณะแต่^๗ทุกขลักษณะ แดอนัตตลักษณะ เห็นโทษแห่งสังขาร^๘แต่ยังไม่แจ้งการชด^๙ จะปฏิบัติในพระไตรลักษณ์^{๑๐}แล้วก็ต้องอุส่าห์พยายามท่องบ่นอากา^๑รทพิ^๒จารณาให้^{๑๑}จำได้ทั้ง ๔๒ เงื่อน ที่ท่านปรวาทวิ^{๑๒}ธัชชนามาแล้ว^{๑๓}นั้น เมื่อเล่าอากา^๑รทพิ^๒จารณาได้ทั้ง ๔๒ เงื่อนแล้ว^{๑๔}ก็จงอุส่าห์พิจารณาตามอาการนี้ไปทุกวันทุกเวลาแล้ว^{๑๕}ก็จะลดละ ราก ความรักรูป โทษ ความโกรธรูป^{๑๖}โมห ความหลงรูป เพราะว่าอนัตตาบังเกิดขึ้นปรากฏ^{๑๗}ดังสุริยเทพบุตรอุทัยไคร้มีศีลบรรพตังได้เห็นแจ้งแจ้ง^{๑๘}สว่าง ก็พากันเห็นรูปทั้งหลายที่มีอยู่ณประเทศที่ใกล้^{๑๙}นั้นได้ก็ดี พระอนัตตาบังเกิดขึ้นปรากฏแล้ว พระ

โยคาวจรเจ้า ก็มีใจผ่องแผ้วเหตือบแต่เห็นโทษแห่ง
 สังขารโดยอาการที่พิจารณานั่นแหละ แต่ผู้พิจารณา
 อนัตตลักษณะ โดยอาการ ๔๒ เจื่อนั้น สัมเด็จพระ
 พรหมศาสดามีมาสัมผัสพุทธองค์ทรงตรัสเจริญตั้งแต่เมื่อครั้ง
 พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ สัมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง
 โภจนการ ตรัสเจริญโมกขราชพราหมณ์ว่า คุณก่อน
 พราหมณ์ ท่านได้พิจารณาอนัตตลักษณะโดยอาการ
 ๔๒ เจื่อนั้น ท่านจงอย่าได้ประมาท โดก อเปกขัสสุ
 ท่านจงอย่าหาพิจารณาขันขาคิโลก โดยอาการ ๔๒ มี
 ความเห็นว่า ขันขาคิโลกเป็นของไม่เที่ยงเป็นต้น
 แต่มิคิดคิดหากรรมที่จะทำตนให้พ้นทุกข์เป็นปริโย
 ด้าน อย่างนั้นเช่นนี้แล้ว ก็จะได้เห็นกรรมเป็นเครื่อง
 ข้ามชนจากโลก คือมรรคผลแดนนิพพาน โดยไม่ช้า
 คุณก่อนโมกขราชพราหมณ์ บัณฑิตผู้มีปัญญาเห็นปาน
 ดังว่าท่านนั้น อย่าหาพยายามในวิปัสสนากรรมฐาน
 พิจารณาอนัตตลักษณะโดยอาการ ๔๒ นั้นแล้ว ก็

ดำรงในที่จะถอนเสียได้ซึ่งสักกายทิฏฐิ ความเห็น
 ผิดอาศัยขั้นเป็นไปว่า รูปกายเป็นตัวตนเราเขา ดัง
 ต้นไม้มีเงา เห็นว่า ตัวตนเราเขามีสักกาย ดัง
 เห็นเงาอยู่ในกระจกเงา แต่เห็นเงาความได้ด้วยสุข
 แดทุกข์ อุเบกขา แดสัญญาความจำได้หมายรู้เป็น
 ไปในอารมณ์ แดสังขารความตั้งใจ วิญญาณ ความ
 รู้แจ้งว่าเป็นเราเป็นเขา เป็นของแห่งเรา ดังเห็นต้นไม้
 มีเงาๆ มีอยู่ที่ต้นไม้ เพราะได้เห็นอนัตตา โดยอาการ
 ที่พิจารณาเงื่อนไข ๔๒ ถ่องแท้แน่ใจ สักกายทิฏฐิ ความ
 เห็นผิดอาศัยเบญจขันธ์ จึงดับกลับเห็นจริงเห็นชอบ
 เห็นตามความเป็นเองของเบญจขันธ์ ว่าไม่ใช่ตัวตน
 เราเขา เป็นแต่ธรรมชาติเกิดขึ้นแล้วดับไป ดูก่อน
 โมฆราชพราหมณ์ เมื่อสักกายทิฏฐิดับกลับเป็นอนัต
 ตาแล้ว วิจิจจนา ความเคลือบแคลง ระวางอยู่ในพระ
 รัตนะ แดผลแห่งกรรมก็จะกระเด็นกระดอนหลุดถอน
 จากขันธندان เพราะได้เห็นอนัตตาชัด แดสัตตัพพัตต

ปรามาต ซึ่งเปนข้อปฏิบัติตนนอกพระคำสอนของพระสัม
 มาตัมพุทธเจ้า ก็เสื่อมชดหุดหายตมละลายไปจาก
 จิตตสันดาน เพ่งข้อปฏิบัติในพระพุทธานุศาสน์ บำเพ็ญ
 คัดแลตมปฏิบัติบัญญัติบริบูรณ์แล้ว ก็จะได้ประสบพบ
 แก้วอันกล่าวแล้วคือพระธรรมรัตนะ ที่จะพาข้าม
 ทะเลโลกโอฆสงสาร ให้ถึงซึ่งฝั่งอันบริสุทธิหมดจด
 สอาดเยี่ยมล้ำอย่างห่างศัตรูหรือมารร้ายจากมิตติติดตาม
 ไปไม่ได้ดังนี้ ข้าแต่ท่านปรวาท สัมเด็จพระโลกนารถ
 ศาสตร์ศาตมมาตัมพุทธองค์ ทรงดำรัสตรัสแก่โมฆราช
 พรหมณ์ ดังนี้ ก็ตมกนกับคำที่ท่านปรวาทชี้แจง
 แดงมา โดยอาการพิจารณาอนัตตลักษณะ ๕๒
 เงื่อนนั้นแล้ว ก็อาการพิจารณาอนัตตลักษณะ นอก
 ออกไปจากอาการ ๕๒ นั้น จะมีวิธีพิจารณาเป็นประ
 การใด จะยังมีอีกหรือว่าหาไม่ เสนใน ขอท่าน
 ปรวาทจงมีวจเภาทบอกให้เด็ด ณะการบดิน ฯ
 ข้าแต่ท่านปรวาท สัมเด็จพระชินสัทมพุทธภูคา

คำว่าศรัทธาอันศักดิ์สิทธิ์แก่พระอานนท์ ทรงยกเอาอาย
 ตนะ ๖ ที่เป็ภายใน แต่ที่เป็ภายนอก ๖ รวมเป็
 ขรรณ ๓๒ ชิ้น แต่ดงว่า จักขุ ๑๓๒ จักขุไม่ใช้ตัว
 คนแต่ไม่ใช้ของแห่งคน ใครจะว่าจักขุเป็ของใคร
 ก็ไม่ได้ ไม่ใช้จักขุของใคร ๆ หมด แต่ได้ศ ฆาน
 ชิวหา กาย ใจ หมดทั้งภายใน แต่ตัวไม่ใช้ของใคร
 ๕๕ ๕๕ ทงอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส
 ดมย์สัมผัส ฌัมมารมณ ก็เป็อนัตตา ไม่ใช้ของใคร
 ไม่เป็ของ ๆ ใครดงนี้ ข้าแต่ท่านปรวาทความขอน
 ก็ยังเป็ที่สงสัย คำที่ว่าอะไร ๆ ก็ไม่ใช้ใคร ไม่
 ใช้ของใครดงนั้นแล้ว ก็เป็ค่อข้างโจรพวกที่กระทำ
 โจรกรรมดงชีวิตนั้นก็เป็สุข เพราะว่อะไร ๆ
 ก็ไม่ใช้ของใคร จะประสงค์ดังใดก็หยิบเอาตามความ
 ประสงค์ เพราะไม่มีใครเป็เจ้าของ ใครเด่าจะไป
 พ้องร้งกับใครได้ ประการหนึ่งอายตนะภายในก็ไม่
 ใช้คนไม่ใช้ของแห่งคน ดงว่าแล้วก็ไม่ต้องรักษา

กับอดไป หูหนวกก็หนวกไป จมูกโหว่ก็โหว่ไป ถิ่น
 พริกก็พริกไป กายแก่ก็กายไป ใจโง่เขลา ก็โง่เขลาไป
 ใครไม่ห้ามได้ ฯ

อายคนระไม้อยู่ในอำนาจ ว่าไม่ได้ไว้ไม่ฟัง ถึง
 เวลาวิบัติก็วิบัติแปรปรวนไปตามอริยาดัยถึงจะพิทก
 รักษาเผ้าพยาบาลเป็นประการใด จะไม่ให้อายคนระ
 วิบัติวิบัติไปนั้นเป็นอันว่าหาไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงว่า
 ได้ว่าไม่ใช่ตัวคน ไม่ใช่ของแห่งตน ก็เห็นชอบแล้ว
 แดการที่พิจารณาอนัตตลักษณะนั้น ย่อมเห็นได้
 โดยยาก เห็นอยู่ว่าสังขารธรรมเป็นอนัตตา สิ่งนั้น
 ก็ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ของตน สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ตัวคน ไม่ใช่เป็น
 ของแห่งตน แต่ไม่แน่ใจได้ เป็นเหตุไฉนจึงเป็นเช่น
 นี้ ขอท่านปรวาทที่จงแสดงเหตุนี้ให้เห็นผล ณะกาด
 บดิน ฯ

เป็นเหตุด้วยชนลัญญา ความสำคัญว่าเป็นแห่ง
 ที่บีบคั้นไว้จึงมิได้เห็นอนัตตา ปราภฏแจ้งได้ ก็อะไร

พิจารณาอนัตตลักษณะเห็นอนัตตาแจ้งแล้ว ก็ไม่
 อาลัยสังขาร มีใจอยู่เป็นอุเบกขา แต่สันดานนั้น
 หดหู่ไม่เบิกบานในภพ ๓ แดคติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗
 สัตตาวาส ๘ มีแต่เกลียดกลัวแต่เบื้อหน้า ย่นไป
 ข้างอุเบกขา และมีจิตไม่คิดหนีไปในโลกสันนิวาสนั้น
 ดังใบบัวที่มีก้านเอนไปหน่อยแต่น้ำฝนตกลงไปในบัว
 นั้น น้ำฝนก็กลอกกลงไปมิได้ คึดอยู่ที่ใบบัวนั้นนั้นใด
 จิตของพระโยคาวจรเจ้านั้น ก็มีได้คึดอยู่ที่โลกสัน
 นิวาสนั้นนั้น แต่จิตของพระโยคาวจร ก็หัดอยู่มิได้
 บาน ดังปีกไก่ที่ตองไฟ แดหนึ่งทีทงเขาในไฟนั้นนั้น
 แดเมื่อพระโยคาวจรมีจิตมิได้คึดไปในโลกสันนิวาส
 แล้ว ก็ละสังขารแต่่นไปสู่นิพพาน ยัดห่วงเอาพระ
 นิพพานเป็นอารมณ์ ถ้าปัญญาที่พิจารณาสังขารยัง
 อ่อนอยู่ จะห่วงเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ยังไม่ได้
 ต้องกลับมาขัดสังขารเป็นอารมณ์ก่อน พิจารณาสัง
 ขารแล้ว ก็ห่วงเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ ห่วง

เอนิพพานแล้ว ก็กลับมายังสังขาร มีอาการดังกา
 ของนายเกศรา เมื่อเวดานายเกศราใช้ใบเตยไปใน
 กลางทเถ ต้องดมพายุใหญ่ ดมพายุก็พัดเกศราเลื่อน
 ดอยไปในกลางทเถ คั่นหนก็ไม่รู้มรรคาที่จะเดินเรือ
 ไปยังฝั่งทางไหน ครั้นดมพายุหายแต่เกศราเตาไป
 นายเกศราก็ปล่อยก : เทเพียงไวเพื่อให้ดูฝั่ง กานั่นครั้น
 บินขึ้นไปในอากาศแล้ว ก็เห็ดยวซ้ายแถววา ข่ง
 แดดูฝั่ง ยังไม่เห็นฝั่งก็บินกลับมาจับเตากระโถง
 เกศรา ครั้นกาหายเหนื่อยแล้วก็บินขึ้นไปในท้องฟ้า
 ร้อนไปร้อนมา แดดูซ้ายแถววาจนอ่อนใจ ก็ไม่แ
 เห็นฝั่ง ก็กลับถดวร้อนลงมาจับเตากระโถงดังเก่า
 เมื่อดำเภาเดินไป ใตฝั่งเข้ากาหายเหนื่อย ก็บิน
 เรือขึ้นไปร้อนในเวหา เห็ดยวไปแต่มาได้เห็นฝั่งเข้า
 กัดใจ บินตรงเข้าไปในฝั่งชล พวกคั่นหนได้เห็นกา
 บินไปทิศไหนก็เดินเรือไปในทิศนั้น กานั่นนั้นใด ก็
 เหมือนจิตต์พระโยคาวจรที่พิจารณาสังขารแล้ว แด

ห่วงเหานิพพานแล้ว ๆ เต่า ๆ เมื่อวิบัติส่นาบัญญัติ
 แก่กล้า ได้เห็นพระนิพพานชัดถนัดแน่ ก็ทั้งตั้งขาร
 ยึดเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ ดังกาแแต่เห็นฝั่งทั้ง
 เรือนนน ซ้ำแต่ท่านปรวาท พระโยคาวจรพิจารณา
 อนัตตลักษณะ โดยอาการ ๔๒ ถ่องแท้เห็นเบญจ
 วัณณะไม่เที่ยงปรวนแปรไปหาทุกข์ แแต่เห็นธรรมประ
 กอบไปด้วยอสุจิ อสุภัง นำตั้งเวรสดลจิตต์ แแต่คิด
 เห็นว่าเป็นอนัตตา หาแก่นแน่นหนาไม่ได้ ไม่ใช่ของ
 ตัว แแต่ไม่ควรจะเห็นว่าเป็นของแห่งตน ที่บุคคลเห็น
 ว่าเป็นเราเป็นของเรานั้น ไม่ใช่ไม่จริงดังว่า เบญจ
 วัณณนั้นไม่ใช่เราไม่ใช่ของแห่งเราแท้ เป็นแต่อาศัย
 อยู่ชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ดังตั้งของที่ขอยืมเขามาใช้
 เขาให้มาแล้ว เราจะเข้าใจว่า เป็นของแห่งเราได้
 หรือ ? เป็นของจำเอนจะต้องส่งเขาไม่ใช่หรือ ถึงว่า
 จะถือตัวเอาว่าเป็นของตัว จะไม่ยอมคืนให้เขาก็ไม่ได้
 เมื่อพระโยคาวจรพิจารณาเห็นแจ้ง ประจักษ์ จริงใจ

แน่แท้ว่าไม่มีดี มีแต่ชั่วอย่างเดียวดังนี้แล้ว ก็ทำไม
 เถาพระเจ้าข้า ท่านจึงไม่ทงตั้งขารห่องเอาพระ
 นิพพานเป็นอารมณ์ที่เดียวเถา ยังจะกลับไปกลับมา
 เป็นหนึ่งแน่นังไม่ได้ หรือพระนิพพานจะไม่เป็นที่
 ดำรง ท่านจึงได้พะว้าพะวังเห็ดยวหน้าแดหลังอย่าง
 นั้นเถา ขอท่านปรวาทังจิตสันนาให้เห็นว่าเหตุการณ์
 ดงนั้นเป็นไฉน ก็มีณะกาตบดิน ฯ

คมภูโร อสงฺขตขมโม พระนิพพานเป็นธรรม
 เดอียดุดมคมภักภาพลักขังยิ่งกว่าธรรมอื่นๆ ซึ่ง
 แดเห็นได้ด้วยยาก แต่ท่านที่มีศรัทธาเพียรรู้งเห็น
 จริงในสังขารตามความเป็นจริงแล้ว ยังไม่อาจเห็น
 พระนิพพานแน่ได้ ยังต้องเวียนไปเวียนมาหาสังขาร
 อยู่หลายครั้งหลายเตียวดังนี้ ก็ทำไฉนเถาพระเจ้าข้า
 ตามัญญชนเราท่านจึงจะเห็นพระนิพพานได้ แดทำ
 ประการใดจึงจะรู้งเข้าใจว่าพระนิพพานเป็นบรมสุข
 เป็นสุขสบายอย่างยิ่งเถา ขอท่านปรวาทังจิตมีภรรณา

สังวณณนาการ สุขในพระนิพพาน ให้เห็นว่าเปนสุข
ณ^๕กาดบดิน ๑

พระนิพพานเปนบรมสุข เพราะไม่มีทุกข์จีบ^๕ปน
โดย^๕ก^๕น^๕ม^๕ท^๕ง^๕สุข^๕ท^๕ง^๕ทุก^๕ข^๕ เวลาสุขก็สุขสบาย เวลาทุกข์
ก็^๕น^๕า^๕ใจ^๕ห^๕าย^๕ จะ^๕ห^๕าย^๕ความ^๕สุข^๕ความ^๕ส^๕บาย^๕เห^๕็น^๕อน^๕ด^๕ัง^๕นิ^๕พ^๕
พาน^๕ด^๕ม^๕บ^๕ดี^๕ไม่ เพราะ^๕ณ^๕น^๕พระ^๕อ^๕ริ^๕ย^๕เจ^๕้า^๕ท^๕ง^๕ห^๕ถ^๕าย^๕จ^๕ึง^๕พ^๕
ก^๕ัน^๕ด^๕ร^๕ร^๕เ^๕ธ^๕ิ^๕ญ^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕ว^๕า^๕เป^๕น^๕บ^๕ร^๕ม^๕สุ^๕ข^๕เก^๕ษ^๕ม^๕ส^๕า^๕น^๕ค^๕ั^๕ด^๕า^๕ร^๕า^๕ญ^๕
นิ^๕ร^๕า^๕ศ^๕ก^๕ิ^๕ย^๕ ก็^๕พ^๕อ^๕เห^๕็น^๕ไ^๕ด้^๕ว^๕า^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕เป^๕น^๕เอ^๕ก^๕ัน^๕ด^๕บ^๕ร^๕ม^๕สุ^๕ข^๕
อ^๕ย^๕า^๕ง^๕ย^๕ั^๕ง^๕ส^๕ว^๕ณ^๕เ^๕ด^๕ย^๕ว^๕ ด^๕ัง^๕ท^๕า^๕น^๕ป^๕ร^๕ว^๕า^๕ท^๕ี่^๕ว^๕า^๕ ด^๕ัง^๕ข^๕า^๕ร^๕า^๕น^๕ุ^๕บ^๕ั^๕ด^๕ั^๕น^๕า^๕
ก็^๕พระ^๕โย^๕ค^๕า^๕ว^๕จ^๕ร^๕ พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕ด^๕ัง^๕ข^๕า^๕ร^๕ โดย^๕อา^๕กา^๕ร^๕๔๒^๕เง^๕ื่อ^๕
ด^๕ัง^๕กล^๕่า^๕ว^๕มา^๕แ^๕ด^๕ว^๕น^๕น^๕ ก็^๕ก^๕ว^๕าง^๕ข^๕ว^๕าง^๕พ^๕ิ^๕ศ^๕ด^๕า^๕ร^๕ เ^๕็น^๕ย^๕าก^๕ท^๕ี่^๕
จะ^๕พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕ป^๕ระ^๕ม^๕ว^๕ญ^๕ไ^๕้^๕ถ^๕ว^๕น^๕ ๔๒^๕ไ^๕ด้^๕ ก็^๕ท^๕า^๕น^๕โย^๕ค^๕า^๕ว^๕จ^๕ร^๕
พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕อ^๕ย^๕า^๕ง^๕ไ^๕จ^๕ึง^๕จะ^๕ไ^๕้^๕ถ^๕ว^๕น^๕ ๔๒^๕ท^๕ุก^๕ว^๕า^๕ร^๕ที่^๕พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕
น^๕น^๕ ข^๕อ^๕ท^๕า^๕น^๕ป^๕ร^๕ว^๕า^๕ท^๕ี่^๕จ^๕บ^๕อ^๕ก^๕ิ^๕ร^๕ี^๕พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕ไ^๕้^๕แ^๕บ^๕ ณ^๕
ก^๕า^๕ด^๕บ^๕ด^๕ิ^๕น^๕ ๑

พระโยคาวจรพิจารณากว้างก่อนแล้ว ก็^๕ผู้^๕อน

มาอุปถัมภ์นการ กะมัตตคันปรัตทุทตมอเส
อนิจจุ ทุกข อนตตา ปตงบัญญัติดังขารูปการ
ญาณอนิเคษ ก็จะได้พระบรรคเพ็ชรวิเคษสุด ยิ่ง
กว่าสรรพอาวูในโตกียทั้งตามภพสถาน อันกล่าว
แล้วคืออริยมรรคญาณเป็นเครื่องมือสำหรับถือ ประ
หัตประหารดังผลาญกิเลสมาร ทหารมัจจุราช ให้
กระจัดกระจายพ่ายแพ้เป็น จุนวิจุนไปไม่เหลือหลง
ก็จะได้เห็นหน้าปัจจามิตร ที่คอยติดตามประจานประ
จันปาน คือพระยามัจจุราช ที่อวดหาญตามคิดฆ่า
ชีวิตมาแต่กาลหลัง หมัดถ่วง หดหนดหาย ไม่
ทหารดีที่จะเข้าสู้ยุทธนาการ ก็เลยหนีรอดไปได้
ไม่กลับมารบกว่นได้ ดังพระอริยมรรคญาณ

